

การศึกษาปัญหาและผลกระทบการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า ตำบลวังดัง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

มาริสา บุญธรรม*¹, แสงระวี เพิ่มรุ่งเรือง², จาตุรงค์ สุทวัน³

¹⁻³สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี

*ผู้นิพนธ์หลัก E-mail: Pbuntam@gmail.com

รับบทความ: 14 ธันวาคม 2568, แก้ไขบทความ: 5 มกราคม 2569, ตอรับบทความ: 9 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า และ 2) ศึกษาผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่าเป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลวังดัง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 400 คน จาก 5 หมู่บ้านของตำบล กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 (Yamane, 1967) และใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$) โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ช้างป่ามีการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ($\bar{X} = 2.93$) และการบุกรุกเกิดขึ้นซ้ำในพื้นที่เดิม ($\bar{X} = 2.92$) ส่วนรายการที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การต้องเลื่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ($\bar{X} = 2.59$) 2) ระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$) โดยผลกระทบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ($\bar{X} = 2.74$) และพื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหาย ($\bar{X} = 2.72$) ขณะที่การนอนหลับถูกรบกวนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.56$)

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในพื้นที่รับรู้ถึงทั้งปัญหาและผลกระทบจากการบุกรุกของช้างป่า จึงควรมีการบูรณาการนโยบายและมาตรการจัดการระหว่างหน่วยงานส่วนกลางและท้องถิ่น โดยใช้ข้อมูลพื้นที่เสี่ยง เทคโนโลยีการติดตาม และการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและยั่งยืนระหว่างคนกับช้างป่า

คำสำคัญ: ช้างป่า, ปัญหาและผลกระทบ, การบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม

A STUDY OF THE PROBLEMS AND IMPACTS OF WILD ELEPHANT ENCROACHMENT ON AGRICULTURAL AREAS IN WANG DONG SUBDISTRICT, MUEANG KANCHANABURI DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

Marisa Buntam¹, Sangravee Parermrungruang², Jaturong Suthawan³

¹⁻³Department of Public Administration, Kanchanaburi Rajabhat University

*Corresponding Author E-mail: Pbuntam@gmail.com

Received: 14 December 2025, Revised: 5 January 2026, Accepted: 9 June 2026

ABSTRACT

This study aimed to: 1) examine the problems of wild elephant encroachment into agricultural areas and 2) examine the impacts experienced by local residents as a result of such encroachment. A quantitative research design was employed using a questionnaire as the data collection instrument. The sample consisted of 400 residents of Wang Dong Subdistrict, Mueang Kanchanaburi District, Kanchanaburi Province, selected from five villages. The sample size was determined using Taro Yamane's formula at a 95% confidence level with a margin of error of 0.05 (Yamane, 1967), and purposive sampling was applied. Data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The results showed that: 1) the overall level of problems of wild elephant encroachment into agricultural areas was moderate ($\bar{x} = 2.80$). The highest mean was wild elephant encroachment into agricultural areas ($\bar{x} = 2.93$), followed by repeated encroachment in the same areas ($\bar{x} = 2.92$), while delayed harvesting due to encroachment had the lowest mean ($\bar{x} = 2.59$). 2) The overall level of impacts experienced by local residents as a result of such encroachment was also moderate ($\bar{x} = 2.64$). The highest mean was agricultural product damage ($\bar{x} = 2.74$), followed by damage to agricultural land ($\bar{x} = 2.72$), whereas sleep disturbance had the lowest mean ($\bar{x} = 2.56$).

The findings indicate that residents clearly perceive both the problems and impacts of elephant encroachment. Integrated policies and coordinated actions between central and local agencies, supported by risk-area data, tracking technology, and sustained budget allocation, are essential to promote sustainable human–elephant coexistence.

Keywords: wild elephants, problems and impacts, agricultural encroachment

บทนำ

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับช้างป่าอย่างต่อเนื่องเนื่องจากมีพื้นที่ป่าขนาดใหญ่และชุมชนตั้งอยู่ใกล้แนวเขตพื้นที่คุ้มครองสัตว์ป่าจากการศึกษาของพิชฎารัตน์ พรหมเหล่า และคณะ (2562) พบว่า ภายในรัศมี 5 กิโลเมตรจากแนวเขตพื้นที่คุ้มครอง มีพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งรวม 883 ตารางกิโลเมตร โดยร้อยละ 45.76 หรือ 404.07 ตารางกิโลเมตรเป็นพื้นที่เสี่ยงสูง ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในเขตชุมชนและพื้นที่เกษตรกรรม ความเสียหายต่อพืชผลมีมูลค่าตั้งแต่ 5.76–1,990.40 บาทต่อไร่ นอกจากนี้ สถานการณ์ในระดับประเทศยังสะท้อนความรุนแรงของปัญหาโดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มีผู้เสียชีวิตจากการถูกช้างป่าทำร้ายจำนวน 39 ราย และในช่วง 5 เดือนแรกของปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 มีผู้เสียชีวิต 18 ราย และผู้บาดเจ็บ 13 ราย (Thai PBS, 2568)

ตำบลวังดัง อำเภอเมืองกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ที่ตั้งอยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระและใกล้เขตอุทยานแห่งชาติเอราวัณ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขา เอื้อต่อการทำเกษตรกรรมประชาชนส่วนใหญ่ปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ถั่วลิสง อ้อย และมันสำปะหลัง (องค์การบริหารส่วนตำบลวังดัง, 2565) ซึ่งเป็นแหล่งอาหารที่ดึงดูดช้างป่า ส่งผลให้เกิดการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ช้างป่าคุ้นชินเส้นทางและกลับมาบุกรุกซ้ำในพื้นที่เดิม การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินและการขยายตัวของกิจกรรมมนุษย์เข้าสู่พื้นที่ป่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ถิ่นอาศัยและแหล่งอาหารของช้างป่าลดลง ส่งผลให้ช้างป่าออกหากินนอกพื้นที่ป่า โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่ทรัพยากรอาหารและน้ำในป่ามีจำกัดและก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และความปลอดภัยของประชาชน (สุวิมล ต้นศิริ และคณะ, 2561; ทิพย์วรรณ ทิพย์สูตร, 2567)

อย่างไรก็ตามงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการวิเคราะห์เชิงพื้นที่หรือการกำหนดมาตรการจัดการในระดับกว้าง ขณะที่การศึกษาที่สะท้อนระดับของปัญหาและผลกระทบตามการรับรู้ของประชาชนในระดับตำบลยังมีจำกัดโดยเฉพาะในบริบทของตำบลวังดังซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินเฉพาะพื้นที่การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวผ่านการสำรวจข้อมูลเชิงประจักษ์จากประชาชนในพื้นที่ตำบลวังดังโดยตรง

ดังนั้น การศึกษาปัญหาและผลกระทบการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าในตำบลวังดัง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จึงมีความสำคัญเพื่อศึกษาระดับของปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า และระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ช่วยสนับสนุนการกำหนดนโยบายและแนวทางการจัดการช้างป่าที่เหมาะสมในระดับชุมชนท้องถิ่น และภาครัฐ อันจะนำไปสู่การส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลและปลอดภัยระหว่างคนกับช้างป่าในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า
2. เพื่อศึกษาผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยดำเนินการในพื้นที่ตำบลวังดัง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านวังดัง หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 3 บ้านท่าโป่ง หมู่ที่ 8 บ้านวังจาน และหมู่ที่ 12 บ้านเขาพุล้อม

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในตำบลวังดั่ง จำนวน 3,979 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลวังดั่ง, 2565) และกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ประชาชนในพื้นที่ดังกล่าวที่มีประสบการณ์หรือรับรู้เกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า

ขอบเขตด้านประเด็นการวิจัย

ตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ถิ่นที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และชนิดพืชหลักที่ปลูก

ตัวแปรตาม แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า และ 2) ด้านผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า

ขอบเขตด้านระยะเวลาการดำเนินการวิจัย

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2568 ถึง 11 ตุลาคม พ.ศ. 2568

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัญหาและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า สามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดที่เชื่อมโยงทั้งมิติทางสังคมและระบบนิเวศโดยมุ่งทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ช้างป่าและทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เดียวกันซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการอธิบายระดับของปัญหาและระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับ

ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ของ Coser (1956) อธิบายว่า ความขัดแย้งเกิดจากการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด เมื่อหลายฝ่ายใช้ทรัพยากรร่วมกันย่อมเกิดความตึงเครียดในบริบทพื้นที่เกษตรกรรม ความต้องการใช้พื้นที่ แหล่งอาหาร และแหล่งน้ำของมนุษย์และช้างป่ามีลักษณะทับซ้อนกัน การลดลงของพื้นที่ป่าและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ทำให้ทรัพยากรในป่ามีจำกัดมากขึ้น ส่งผลให้ช้างป่าเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม ก่อให้เกิดความเสียหายและนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่า (Coser, 1956)

ในมิติระบบนิเวศ ทฤษฎีนิเวศวิทยามนุษย์ (Human Ecology Theory) ของ Hawley อธิบายว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบของระบบเดียวกันที่ต้องปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเมื่อแหล่งอาหารในป่าลดลง พื้นที่เกษตรกรรมขยายตัว หรือมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับช้างป่าย่อมเปลี่ยนแปลงการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมจึงสะท้อนกระบวนการปรับตัวของสัตว์ป่าต่อสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมมนุษย์ขณะเดียวกันชุมชนต้องปรับตัวผ่านการจัดการพื้นที่และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Hawley, อ้างใน Berkes, 2004)

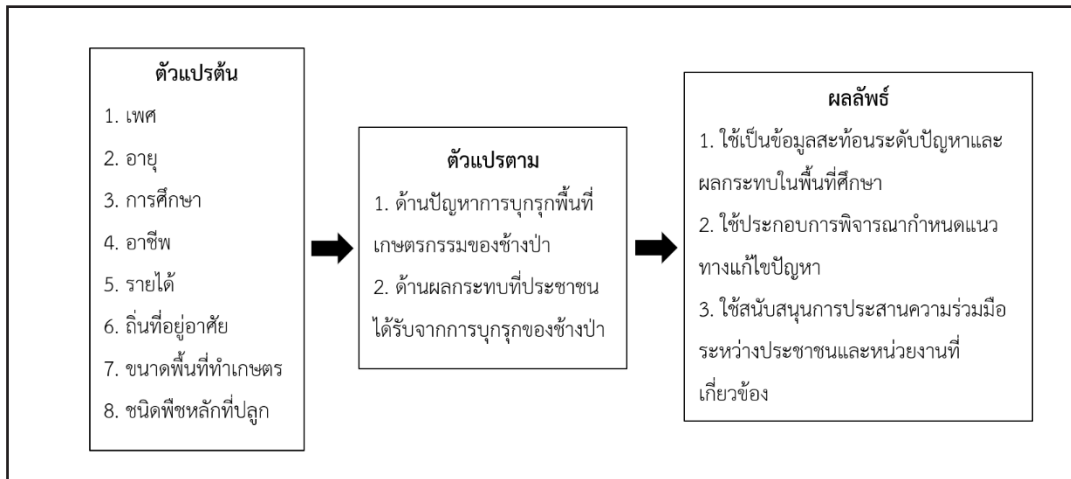
นอกจากนี้ แนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันระหว่างชุมชนและสัตว์ป่า (Community-based Natural Resource Management: CBNRM) เน้นบทบาทของชุมชนในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง โดยเชื่อว่าการมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกา การตัดสินใจ และการจัดการทรัพยากร จะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์ในระยะยาว (Berkes, 2004; Berkes, Colding, & Folke, 2000) แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการปัญหาช้างป่าไม่อาจพึ่งพาภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชนในการเฝ้าระวังพื้นที่เสี่ยงและจัดการพื้นที่กันชน (Treves et al., 2006)

จากแนวคิดและทฤษฎีสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าเป็นผลจากความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างการใช้ทรัพยากรของมนุษย์การเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศและกระบวนการปรับตัวของสัตว์ป่ากรอบแนวคิดดังกล่าวจึงเป็นฐานสำคัญในการกำหนดกรอบการวิจัยและอธิบายระดับปัญหาและผลกระทบในพื้นที่ศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยนี้กำหนดกรอบแนวคิดตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน กับตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า และระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของข้างป่า เพื่อสะท้อนระดับของปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศึกษาและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณากำหนดแนวทางการจัดการที่เหมาะสมต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า และศึกษาผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของข้างป่า โดยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

พื้นที่การวิจัย

การวิจัยดำเนินการศึกษาในพื้นที่ตำบลวังดั่ง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบและที่ราบเชิงเขา อยู่ใกล้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระและอุทยานแห่งชาติเอราวัณ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและประสบปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่าอย่างต่อเนื่อง พื้นที่ศึกษาครอบคลุม 5 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านวังดั่ง หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะนาว หมู่ที่ 3 บ้านท่าโป่ง หมู่ที่ 8 บ้านวังจาน และหมู่ที่ 12 บ้านเขาพุล้อม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ตำบลวังดั่ง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 3,979 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลวังดั่ง, 2565) กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดตามสูตรของ Taro Yamane (1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และมีการรับรู้หรือประสบการณ์เกี่ยวกับการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งพัฒนาจากการทบทวนเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของประชาชน เป็นแบบสอบถามประเภทปลายปิด ครอบคลุม เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ถิ่นที่อยู่อาศัย ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และชนิดพืชหลักที่ปลูก

ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านปัญหาและผลกระทบจากการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า แบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

- 1) ด้านปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า
- 2) ด้านผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของข้างป่า

โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert (1932) เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของผู้ตอบ แบบสอบถาม

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการและการแก้ไขปัญหาการ บุกกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ของข้างป่า เป็นคำถามแบบปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มศึกษา (Pilot Study) เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงถ้อยคำ ความชัดเจน และความเหมาะสมของแบบสอบถาม ก่อนนำไปใช้เก็บรวบรวม ข้อมูลจริง ทั้งนี้ แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วย ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (1951) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 ซึ่งอยู่ในระดับดี

การรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยนำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรีไปยังผู้นำท้องที่และ ผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ตำบลวังดั่ง เพื่อขอความร่วมมือและอำนวยความสะดวกในการเก็บข้อมูล จากนั้นคณะ ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง จำนวน 400 ชุด โดยตรวจสอบความ ครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยตรวจสอบความถูกต้องของ แบบสอบถาม จัดหมวดหมู่ กำหนดรหัส และบันทึกข้อมูลด้วยโปรแกรม Microsoft Excel ก่อนนำไปวิเคราะห์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สำหรับการแปลความหมายของค่าเฉลี่ย คณะผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลผลตาม มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) โดยกำหนดช่วงคะแนน ดังนี้

- 4.21–5.00 หมายถึง มากที่สุด
- 3.41–4.20 หมายถึง มาก
- 2.61–3.40 หมายถึง ปานกลาง
- 1.81–2.60 หมายถึง น้อย
- 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

ทั้งนี้ พร้อมนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัญหาและผลกระทบการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของข้างป่า ตำบลวังดั่ง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 52.25) อยู่ในช่วงอายุ 30-39 ปี (ร้อยละ 31.00) มีระดับการศึกษาไม่ได้เรียนหนังสือ (ร้อยละ 28.50) ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 56.50) มีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 บาท (ร้อยละ 44.25) อาศัยอยู่หมู่ที่ 1 บ้านวังดั่ง (ร้อยละ 27.50) มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 5 ไร่ (ร้อยละ 43.00) และปลูกมันสำปะหลังเป็นพืชหลัก (ร้อยละ 39.75) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	209	52.25
หญิง	174	43.50
เพศทางเลือก	17	4.25
2. อายุ		
10-19 ปี	63	15.75
20-29 ปี	77	19.25
30-39 ปี	124	31.00
40-49 ปี	49	12.25
50-59 ปี	57	14.25
60 ปีขึ้นไป	30	7.50
3. การศึกษา		
ไม่ได้เรียนหนังสือ	114	28.50
ระดับต่ำกว่าประถมศึกษา	16	4.00
ระดับประถมศึกษา	68	17.00
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	70	17.50
ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	81	20.25
ระดับอนุปริญญา/ปวส.	12	3.00
ระดับปริญญาตรี	39	9.75
4. อาชีพ		
ข้าราชการ	3	0.75
พนักงานราชการ/ลูกจ้างของรัฐ	7	1.75
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	9	2.25
พนักงาน/ลูกจ้างเอกชน	8	2.00
นักเรียน/นักศึกษา	30	7.50
พ่อบ้าน/แม่บ้าน	7	1.75
เกษตรกร	226	56.50

ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ค้าขาย	34	8.50
รับจ้างทั่วไป	59	14.75
ธุรกิจส่วนตัว	11	2.75
ว่างงาน	6	1.50
5. รายได้ต่อเดือน		
ไม่มีรายได้	19	4.75
ต่ำกว่า 5,000 บาท	34	8.50
5,001-10,000 บาท	177	44.25
10,001-15,000 บาท	67	16.75
15,001-20,000 บาท	74	18.50
20,001-25,000 บาท	28	7.00
25,001-30,000 บาท	1	0.25
6. ถิ่นที่อยู่อาศัย		
หมู่ที่ 1 บ้านวังดั่ง	110	27.50
หมู่ที่ 2 บ้านท่ามะนาว	82	20.50
หมู่ที่ 3 บ้านท่าโป่ง	97	24.25
หมู่ที่ 8 บ้านวังจาน	56	14.00
หมู่ที่ 12 บ้านเขาพุล้อม	55	13.75
7. ขนาดพื้นที่ทำเกษตร		
น้อยกว่า 5 ไร่	172	43.00
10-5 ไร่	112	28.00
20 -11 ไร่	67	16.75
30-21 ไร่	43	10.75
50-31 ไร่	5	1.25
51 ไร่ขึ้นไป	1	0.25
8. ชนิดพืชหลักที่ปลูก		
อ้อย	132	33.00
มันสำปะหลัง	159	39.75
ข้าวโพด	44	11.00
กล้วย	31	7.75
มะม่วง	12	3.00
มะละกอ	9	2.25
อื่น ๆ	13	3.25

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า พบว่าระดับปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.80, S.D. = 1.31) พบว่า ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ช้างป่าบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม ($\bar{X}$ = 2.93, S.D. = 1.32)

รองลงมาคือ การบุกรุกของช้างป่าเกิดขึ้นซ้ำในพื้นที่เดิม ($\bar{X}=2.92$, S.D.=1.33) และการทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเสียหาย ($\bar{X}=2.88$, S.D.=1.34) ขณะที่ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ได้แก่ การทำลายรั้วในพื้นที่เกษตรกรรม ($\bar{X}=2.67$, S.D.=1.30) และการต้องเลื่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตเนื่องจากช้างป่า ($\bar{X} = 2.59$, S.D.=1.32)

ทั้งนี้ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีค่าค่อนข้างสูงในหลายประเด็น สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของการรับรู้ปัญหาในกลุ่มประชาชน ซึ่งอาจสัมพันธ์กับลักษณะพื้นที่ทำการเกษตรขนาดพื้นที่ และประสบการณ์การเผชิญเหตุของแต่ละครัวเรือนได้รับ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า

ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ช้างป่ามีการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรม	2.93	1.32	ปานกลาง
2. ช้างป่าทำให้พื้นที่เกษตรกรรมเสียหาย	2.88	1.34	ปานกลาง
3. การบุกรุกของช้างป่าเกิดขึ้นซ้ำในพื้นที่เดิม	2.92	1.33	ปานกลาง
4. การบุกรุกเกิดขึ้นในฤดูกาลเพาะปลูก	2.85	1.38	ปานกลาง
5. การบุกรุกเกิดขึ้นในฤดูกาลเก็บเกี่ยว	2.83	1.28	ปานกลาง
6. ช้างป่าทำลายพื้นที่เกษตรกรรม	2.81	1.32	ปานกลาง
7. พืชผลถูกช้างป่ารบกวน	2.81	1.30	ปานกลาง
8. ช้างป่าทำลายต้นไม้รอบพื้นที่เกษตรกรรม	2.75	1.26	ปานกลาง
9. ช้างป่าทำลายรั้วในพื้นที่เกษตรกรรม	2.67	1.30	ปานกลาง
10. ต้องเลื่อนการเก็บเกี่ยวผลผลิตเพราะช้างป่า	2.59	1.32	น้อย
รวม	2.80	1.31	ปานกลาง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า พบว่าระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่าในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.64$, S.D. = 1.31) พบว่า ผลกระทบที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ($\bar{X} = 2.74$, S.D. = 1.31) พื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหาย ($\bar{X} = 2.72$, S.D. = 1.30) และความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต ($\bar{X} = 2.71$, S.D. = 1.30) นอกจากนี้ ยังพบผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม เช่น รายได้ของครอบครัวลดลง ($\bar{X} = 2.65$, S.D. = 1.27) มีรายจ่ายเพิ่มขึ้น ($\bar{X} = 2.60$, S.D. = 1.30) ความเครียดจากการเฝ้าไร่สวนในเวลากลางคืน ($\bar{X} = 2.62$, S.D. = 1.32) และการนอนหลับถูกรบกวน ($\bar{X} = 2.56$, S.D. = 1.32) ทั้งนี้ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) มีค่าค่อนข้างสูง สะท้อนให้เห็นถึง ความแตกต่างของระดับผลกระทบที่ประชาชนแต่ละครัวเรือนได้รับ ซึ่งอาจสัมพันธ์กับขนาดพื้นที่เกษตรกรรม ประเภทพืชที่ปลูก และความสามารถในการป้องกันหรือรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า

ผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. พื้นที่เกษตรกรรมได้รับความเสียหาย	2.72	1.30	ปานกลาง
2. ผลผลิตทางการเกษตรได้รับความเสียหาย	2.74	1.31	ปานกลาง
3. รายได้ของครอบครัวลดลงเพราะช้างป่า	2.65	1.27	ปานกลาง
4. ผลกระทบจากช้างป่าทำให้มีรายจ่ายเพิ่ม	2.60	1.30	น้อย
5. บ้านได้รับความเสียหายจากช้างป่า	2.43	1.35	น้อย
6. มีความรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิต	2.71	1.30	ปานกลาง
7. ความปลอดภัยของครอบครัวลดลง	2.69	1.30	ปานกลาง
8. รู้สึกเครียดจากการเฝ้าไร่-สวนตอนกลางคืน	2.62	1.32	ปานกลาง
9. การนอนหลับถูกรบกวนเพราะช้างป่า	2.56	1.32	น้อย
10. ต้องหลีกเลี่ยงเส้นทางบางพื้นที่เพราะรู้สึกไม่ปลอดภัยจากช้างป่า	2.71	1.36	ปานกลาง
รวม	2.64	1.31	ปานกลาง

สรุปผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าและผลกระทบที่ประชาชนได้รับในพื้นที่ ตำบลวังดั่ง อยู่ในระดับปานกลางทั้งสองด้าน ประเด็นสำคัญส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับความเสียหายต่อพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงความรู้สึกไม่ปลอดภัยและภาระทางเศรษฐกิจของครัวเรือสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนามาตรการจัดการการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่าอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและผลกระทบการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า ตำบลวังดั่ง อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ดำเนินการอภิปรายตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นหลักดังนี้

1. อภิปรายผลด้านปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า

ระดับปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าที่อยู่ในระดับปานกลางแสดงให้เห็นถึงการที่ชุมชนมีประสบการณ์รับมือกับสถานการณ์ ทำให้เกิดการปรับตัวในระดับหนึ่ง เช่น การเฝ้าระวังพื้นที่การจับเวรยามหรือการใช้วิธีป้องกันพื้นฐาน แต่ยังมีลักษณะความทับซ้อนของการใช้ทรัพยากรระหว่างมนุษย์กับช้างป่าในพื้นที่ใกล้แนวเขตป่า โดยเฉพาะในช่วงฤดูการเพาะปลูกและฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งเป็นช่วงที่พื้นที่เกษตรกรรมมีแหล่งอาหารอุดมสมบูรณ์และดึงดูดช้างป่าการเกิดเหตุซ้ำในพื้นที่เดิมสะท้อนพฤติกรรมการใช้เส้นทางประจำ และความคุ้นชินต่อแหล่งอาหารของช้างป่า อันเป็นลักษณะการปรับตัวของสัตว์ป่าต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม ผลดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตาม ทฤษฎีความขัดแย้ง (Conflict Theory) ของ Coser ซึ่งมองว่า ความขัดแย้งเกิดจากการแข่งขันเพื่อใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยพื้นที่เกษตรกรรมและพืชผลทางการเกษตรเป็นทรัพยากรร่วมที่ทั้งมนุษย์และช้างป่าใช้ประโยชน์ เมื่อทรัพยากรในพื้นที่

ป่าไม่เพียงพอ ช้างป่าจึงเคลื่อนเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม ส่งผลให้เกิดการบุกรุกซ้ำในพื้นที่เดิม และผลการศึกษา
นี้สอดคล้องกับงานของ งามอาภา วัฒนอังกูร (2560) ที่ศึกษาปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าใน
พื้นที่ใกล้เขตป่า พบว่า การบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่ามักเกิดขึ้นซ้ำในช่วงฤดูเพาะปลูกและก่อให้เกิด
ความเสียหายต่อพืชผลอย่างต่อเนื่อง

2. อภิปรายผลด้านผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า

ระดับผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่าอยู่ในระดับปานกลาง แสดงถึงพื้นที่ยัง
สามารถบริหารจัดการความเสียหายได้บางส่วน ผ่านกลไกภายในชุมชน และความช่วยเหลือจากหน่วยงาน
ที่เกี่ยวข้อง อย่างไรก็ตาม แม้ความเสียหายจะไม่อยู่ในระดับสูงมาก แต่ยังได้รับผลกระทบในด้านความ
เสียหายต่อพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือนและทำให้มีรายจ่ายเพิ่มขึ้นจาก
การป้องกันสวนไร่และการซ่อมแซมความเสียหาย ผลการวิจัยในด้านนี้สามารถอธิบายได้ตาม แนวคิด
นิเวศวิทยามนุษย์ (Human Ecology Theory) ของ Hawley ซึ่งมองว่ามนุษย์และสิ่งแวดล้อมเป็นระบบ
เดียวกัน เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศ ความสัมพันธ์และพฤติกรรมของมนุษย์และสัตว์ป่าย่อม
เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ต้องปรับตัวต่อความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้น และผลการวิจัย
นี้สอดคล้องกับงานของ สุภัสสรา จันทอม และคณะ (2568) ที่พบว่า ชุมชนใกล้พื้นที่ป่าประสบทั้งความ
เสียหายทางเศรษฐกิจ ความวิตกกังวล และปัญหาด้านสุขภาวะจิตจากการเฝ้าระวังสวนไร่ในเวลากลางคืน
รวมถึงสอดคล้องกับการศึกษาของ Dickman (2010) ที่ระบุว่า ความขัดแย้งระหว่างคนกับสัตว์ป่าในหลาย
ประเทศ ผลกระทบจากสัตว์ป่ามักไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความเสียหายทางทรัพย์สิน แต่ยังส่งผลต่อความรู้สึก
ปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าและ
ผลกระทบที่ประชาชนได้รับ มีความเชื่อมโยงกันอย่างชัดเจน สะท้อนถึงการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างคน
และช้างป่าในพื้นที่ใกล้เขตป่า การอธิบายผ่านกรอบแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ช่วยเสริมความ
เข้าใจสภาพปัญหาในเชิงวิชาการมากขึ้น และเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สามารถนำไปใช้ประกอบการจัดการปัญหา
การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับช้างป่าให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ในอนาคต อย่างไรก็ตาม งานวิจัยครั้งนี้
มีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามซึ่งสะท้อนการรับรู้ของประชาชน และการศึกษา
ในช่วงระยะเวลาหนึ่งจึงไม่สามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ในระยะยาวได้อย่างครบถ้วน
จึงควรพิจารณาพร้อมกับข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงนิเวศเพิ่มเติมเพื่อความรอบด้านมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่า

จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาการบุกรุกพื้นที่เกษตรกรรมของช้างป่าเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและ
ซ้ำในพื้นที่เดิม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช องค์การปกครอง
ส่วนท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในพื้นที่ ควรมีการบูรณาการแผนป้องกันและแก้ไขปัญหาในแผนพัฒนา
ท้องถิ่นและแผนระดับจังหวัด และควรร่วมกันพัฒนาระบบแจ้งเตือนภัยในระดับชุมชน เช่น การจัดตั้งจุด
เฝ้าระวัง การสื่อสารแจ้งเตือนล่วงหน้า และการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับประชาชน เพื่อเพิ่มความ
พร้อมในการรับมือสถานการณ์ฉุกเฉินจากช้างป่า นอกจากนี้ ควรสนับสนุนอุปกรณ์ที่เหมาะสมสำหรับ

การป้องกันช้างป่า เช่น ไฟส่องสว่าง เครื่องส่งสัญญาณเตือน หรือรั้วชั่วคราว พร้อมทั้งจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการปฏิบัติตนอย่างปลอดภัยเมื่อพบช้างป่า เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการจัดการปัญหาอย่างเหมาะสม

1.2 ข้อเสนอแนะด้านการบรรเทาผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากการบุกรุกของช้างป่า

จากผลการวิจัยพบว่า ประชาชนได้รับผลกระทบทั้งในด้านเศรษฐกิจ ความปลอดภัยและด้านสภาพจิตใจ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานด้านการเกษตร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านสวัสดิการสังคมควรพัฒนาระบบช่วยเหลือและชดเชยความเสียหายแก่เกษตรกรที่ได้รับผลกระทบอย่างเป็นธรรมและทั่วถึงรวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลความเสียหายของพื้นที่เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนและกำหนดมาตรการลดผลกระทบในระยะยาวในด้านความปลอดภัยและสุขภาวะของประชาชน ควรส่งเสริมกิจกรรมให้คำปรึกษาและการดูแลด้านจิตใจแก่ผู้ได้รับผลกระทบ รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่กันชนหรือแนวเขตพืชที่ช้างไม่ค่อยรบกวนเพื่อลดโอกาสการเกิดเหตุซ้ำและบรรเทาผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยเชิงพื้นที่และพฤติกรรมการเคลื่อนที่ของช้างป่าโดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุน เช่น ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) หรือระบบติดตามด้วย GPS เพื่อช่วยวิเคราะห์พื้นที่เสี่ยงและวางแผนการป้องกันและบริหารจัดการช้างป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.2 ควรศึกษามาตรการป้องกันและการจัดการช้างป่าที่เน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชน หน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- งามอาภา วัฒนอังกูร. (2560). การจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกับช้างป่าในเขตตำบลพวา อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ทิพย์วรรณ ทิพย์สูตร. (2567). การจัดการปัญหาช้างป่าบุกรุกพื้นที่ทำกินโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในตำบลป่าเต็ง อำเภอกงหรา จังหวัดพัทลุง. วารสารการจัดการการเมืองการปกครองและท้องถิ่น, 2(1), 40-47. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JPLM/article/view/1094>
- พิชฎารัตน์ พรหมเหล่า และคณะ. (2562). การบรรเทาความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับช้างป่ารอบเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระจังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์ไทย, 38(1), 1-12. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/tjf/article/view/242270>
- สุภัสสรา จันทอม และคณะ. (2568). ผลกระทบที่ประชาชนได้รับจากช้างป่าในเขตตำบลท่ากระดาน จังหวัดกาญจนบุรี. วารสารสหวิทยาการศึกษาศาสตร์และพัฒนาศาสตร์, 1(1), 15-28. <https://so14.tci-thaijo.org/index.php/Interdisciplinary/article/view/1149>
- สุวิมล ต้นศิริ และคณะ. (2561). การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินด้วยแบบจำลอง CA-Markov บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาสอยดาว จังหวัดจันทบุรี. วารสารวิทยาศาสตร์ไทย, 37(2), 138-150. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/tjf/article/view/246655>
- องค์การบริหารส่วนตำบลวังดัง. (2565). แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566–2570) แก่ไขครั้งที่ 1/2565. องค์การบริหารส่วนตำบลวังดัง <https://wangdong.go.th/public/list/data/detail/id/3138/menu/1196/page/1/catid/2>

- Berkes, F. (2004). Rethinking community-based conservation. *Conservation Biology*, 18(3), 621–630.
- Berkes, F., Colding, J., & Folke, C. (2000). Rediscovery of traditional ecological knowledge as adaptive management. *Ecological Applications*, 10(5), 1251–1262.
- Coser, L. A. (1956). The functions of social conflict. Free Press.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334.
- Dickman, A. J. (2010). Complexities of conflict: The importance of considering social factors for effectively resolving human–wildlife conflict. *Animal Conservation*, 13(5), 458–466.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 22(140), 1–55.
- Thai PBS. (2568, 13 มีนาคม). 5 เดือน ช้างป่า ทำร้ายตาย 18 คน ชง 749 ล้านแก้ปัญหาเร่งด่วน. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/350133>
- Treves, A., Wallace, R. B., Naughton-Treves, L., & Morales, A. (2006). Co-managing human-wildlife conflicts: A review. *Human Dimensions of Wildlife*, 11(6), 383–396.